

Kristine Nergaard

Organisasjonsgrader i norsk arbeidsliv 2016

Fafo-notat
2018:04

Kristine Nergaard

Organisasjonsgrader i norsk arbeidsliv 2016

Fafo-notat 2018:04

© Fafo 2018

ISSN 0804-5135

Innhold

Forord	5
1. Innledning.....	6
2. Arbeidstakernes organisasjonsgrad og medlemsutvikling.....	7
3. Nærmere om arbeidstakernes organisasjonsgrad	12
4. Arbeidsgiversidens organisasjonsgrad.....	21

Relevante publikasjoner fra Fafo om organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter

- Kristine Nergaard (2016). *Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2014*. Fafo-notat 2016:07
- Kristine Nergaard (2014). *Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2013*. Fafo-notat 2014:14
- Kristine Nergaard og Torgeir Aarvaag Stokke (2010). *Arbeidslivets organisasjoner 2008/2009. Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og tillitsverv*. Fafo-rapport 2010:47
- Kristine Nergaard (2010). *Fagorganisering i Norden. Status og utviklingstrekk*. Fafo-notat 2010:25
- Kristine Nergaard og Torgeir Aarvaag Stokke (2006). *Organisasjonsgrader og tariffavtaledekning i norsk arbeidsliv 2004/2005*. Fafo-rapport 518
- Torgeir Aarvaag Stokke (2000). *Organisasjonsgrader i norsk arbeidsliv 1945-1998*. Fafo-notat 2000:10
- Kristine Nergaard (1999). *Organisasjonsgrad og tariffavtaledekning målt ved AKU 2. kvartal 1998*. Fafo-notat 1999:5
- Kristine Nergaard (1996). *Organisasjonsgraden målt gjennom AKU 2. kvartal 1995*. Fafo-notat 1996:15
- Torgeir Aarvaag Stokke (1996). *Medlemmer, organisasjonsgrader og tariffavtaler*. Fafo-notat 1996:11
- Torgeir Aarvaag Stokke (1996). *Estimering av tariffavtaledekningen i Norge – strategier og foreløpige makrotall*. Fafo-notat 1996:8
- Torgeir Aarvaag Stokke (1995). *Organisasjonsgraden på arbeidstakersiden 1956-1994*. Fafo-notat 1995:13

Andre publikasjoner

- Nergaard, K., Barth, E. & Dale-Olsen, H. (2015). *Organisasjonsgraden på arbeidstakersiden – hvordan påvirkes denne av endringene i arbeidslivet? Søkelys på arbeidslivet, 1*.
- Nergaard, K. (2015). *Fagorganisering i norsk arbeidsliv. Samtiden, 1*.
- Stokke, T. Aa., Nergaard, K. & Evju, S. (2013). *Det kollektive arbeidslivet. Organisasjoner, tariffavtaler og lønnsoppgjør. 2. utgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stokke, T. Aa., Evju, S. & Frøland, H. O. (2003). *Det kollektive arbeidslivet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stokke, T. Aa. & Thönqvist, C. (2001). *Strikes and Collective Bargaining in the Nordic Countries. European Journal of Industrial Relations, 7(3)*.

Forord

Tema for dette notatet er organisasjonsgrader på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden. Blant spørsmålene som stilles, er: Hvor høy er organisasjonsgraden på arbeidstakersiden, og hvordan har denne utviklet seg over tid? Hvor store forskjeller i organisasjonsgrad finner vi mellom ulike grupper arbeidstakere og mellom arbeidstakere i ulike bransjer og yrker? Hvor høy er arbeidsgiversidens organisasjonsgrad i betydningen hvor stor andel av lønnstakerne befinner seg i en arbeidsgiverorganisert virksomhet?

Dette notatet er en oppdatert versjon av *Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2014*, Fafo-notat 2016:07. Arbeidet er finansiert med prosjektmidler fra Arbeids- og sosialdepartementet.

Det er tatt inn en oversikt over tidligere publikasjoner til hjelp for dem som ønsker å sammenligne data over tid.

Oslo, februar 2018

Kristine Nergaard

1. Innledning

I dette notatet presenterer vi oppdaterte medlemstall og tall for organisasjonsgraden på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden i norsk arbeidsliv per 2016. Utviklingen i organisasjonsgradene er en viktig indikator på utviklingen i det kollektive arbeidslivet, og betydningen av et godt organisert arbeidsliv understrekes for eksempel i Holden 3-utvalget.

Vi ser først på hvor mange fagorganiserte det er, og hvor høy organisasjonsgraden er på arbeidstakersiden. Dette er tall som publiseres årlig på grunnlag av antall yrkesaktive medlemmer (lønnstakere) i organisasjonene. Vi har nå gjort en endring i måten vi anslår antall yrkesaktive medlemmer på. Tallene er endret fra 2000 og framover. Endringen gir færre yrkesaktive medlemmer og noe lavere organisasjonsgrad, og dette får først og fremst betydning for LO-forbundene og for frittstående forbund. Vi gir en mer detaljert redegjørelse i andre avsnitt.

Et annet tema er hvordan organisasjonsgraden på arbeidstakersiden varierer mellom ulike grupper arbeidstakere og mellom arbeidstakere i ulike bransjer og yrker. Her presenterer vi tall for 2016 basert på en tilleggsundersøkelse til arbeidskraftundersøkelsen (AKU). Tilsvarende tall for tidligere år finnes i Nergaard (2014), Nergaard (2013), Nergaard og Stokke (2010) og Nergaard og Stokke (2006).

Vi ser også på antall medlemmer i arbeidsgiverorganisasjonene og arbeidsgiversidens organisasjonsgrad. Arbeidsgiversidens organisasjonsgrad beregnes vanligvis som andelen av lønnstakerne som befinner seg i en arbeidsgiverorganisert virksomhet. Her er tallene mer usikre av flere årsaker. Vi presenterer oppdaterte tall, men diskuterer også kort utfordringer knyttet til disse tallene.

Dette notatet er en oppdatert versjon av *Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2014*, Fafo-notat 2016: 07, men omhandler kun organisasjonsgrader og medlemstall blant arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene. Det er tatt inn en oversikt over tidligere publikasjoner til hjelp for dem som ønsker å sammenligne data over tid. Tall for 2017 vil foreligge i løpet av første halvår 2018.

2. Arbeidstakernes organisasjonsgrad og medlemsutvikling

Antall medlemmer i arbeidstakerorganisasjonene

Arbeidstakerorganisasjonenes medlemstall beregnes med utgangspunkt i medlemstall ved utgangen av året, og organisasjonene rapporterer medlems-tall per 31.12. eller 1.1. (året etter). Disse tallene rapporteres årlig til SSB. Alle hovedorganisasjonene og de fleste forbund offentliggjør også medlemstall regelmessig.

Organisasjonsgraden beregnes med utgangspunkt i yrkesaktive medlemmer. De fleste arbeidstakerorganisasjonene har medlemmer som ikke er yrkesaktive lønnstakere, blant annet pensjonistmedlemmer og studentmedlemmer. Noen har også medlemmer som er selvstendig næringsdrivende. I tillegg finnes grupper som midlertidig er fraværende fra arbeid, som permitterte, arbeidstakere i permisjon og arbeidsledige.

Endring i beregningsmetoden

Det er utviklet kriterier for hvordan organisasjonenes medlemstall skal bearbeides, slik at bare yrkesaktive lønnstakere telles (Stokke 2000; Nergaard & Stokke 2010: 31–32). Formålet har vært å fange opp medlemmer som betraktes som yrkesaktive, men som av ulike årsaker betaler redusert kontingent. Eksempler kan være lærlinger, permitterte med mer. Vi er i tillegg avhengige av informasjon fra organisasjonene om hvor mange yrkesaktive medlemmer de har. Unio, YS og Akademikerne rapporterer dette årlig. LO deler derimot ikke inn sine medlemstall på samme måte. Vi har derfor justert LOs medlems-tall skjønnsmessig for å finne et anslag på yrkesaktive medlemmer som samsvarer med det som benyttes for øvrige organisasjoner.

I forbindelse med oppdateringen av medlemstallene for 2016 har vi foretatt en større gjennomgang av beregningsmetoder og tallgrunnlag. Med utgangspunkt i denne gjennomgangen har vi valgt å endre måten vi anslår antall yrkesaktive medlemmer på. Revisjonen har først og fremst fått effekt for LO og for frittstående organisasjoner. Tallene er revidert for perioden 2000 til 2016, og det er ikke mulig å gå lenger tilbake i tid. Det vil dermed være et brudd i tallserien i 2000.

I LO rapporteres i dag medlemstall i fullt betalende, delvis betalende og frimedlemmer (ikke betalende). Vi har valgt kun å ta med fullt betalende medlemmer i LO. Begrunnelsen for omleggingen er at den opprinnelige beregningsmetoden gradvis er blitt mer krevende å videreføre, og at anslagene ikke

var presise nok. Omleggingen betyr at anslaget på antall yrkesaktive medlemmer i LO blir lavere, og at vi sannsynligvis undervurderer LO-forbundenes organisasjonsgrad noe. Vurderingen er likevel at anslagene blir bedre enn ved den opprinnelige beregningsmetoden. I tillegg vil vi kunne legge fram tall for organisasjonsgraden på et tidligere tidspunkt.

Vi har også revidert tallene for frittstående forbund. Her har vi kun hatt tall for samlet medlemstall (yrkesaktive og andre medlemmer) som er de tallene som rapporteres til SSB. Unntaket er NITO, hvor vi har innhentet mer detaljerte medlemstall gjennom direkte henvendelse. Det ble tidligere anslått at andelen yrkesaktive blant frittstående forbund var 88 prosent. Vi har nå innhentet informasjon fra de største frittstående forbundene utenom NITO om fordelingen av medlemmene på yrkesaktive og andre. Med dette som utgangspunkt har vi revidert – og justert ned – antall yrkesaktive medlemmer i frittstående forbund.

En strengere klassifisering av yrkesaktive får også en viss betydning for andre hovedorganisasjoner. Vi har valgt å se bort fra en mindre gruppe i Unio (yrkesaktive medlemmer uten ansettelsesforhold). Tidligere var også en lignende gruppe inkludert i tallene for Akademikerne, men de rapporteres ikke lenger i medlemsstatistikken. Vi ser som tidligere bort fra selvstendig næringsdrivende (rapporteres for Unio og Akademikerne samt NITO) siden organisasjonsgraden beregnes som andel organiserte lønnstakere av samtlige lønnstakere.

Den nye beregningsmetoden for de registerbaserte medlemstallene er lagt til grunn for antall organiserte, og for samlet organisasjonsgrad, for perioden fra 2000 og framover. Endringene gir en organisasjonsgrad som ligger om lag 2,5 prosentpoeng lavere enn tidligere anslått.

Antall medlemmer i arbeidstakerorganisasjonene

Tabell 2.1 viser medlemstallene per 31.12. per hovedorganisasjon og for frittstående forbund, det vil si forbund som ikke er tilknyttet en av de fire hovedorganisasjonene. Tallene viser at alle hovedorganisasjonene har økt sitt medlemstall det siste tiåret. Dette gjelder både organisasjonenes brutto medlemstall og antall yrkesaktive medlemmer. Fra 2015 til 2016 har imidlertid LO og YS tapt yrkesaktive medlemmer slik vi beregner dette tallet.

Tabell 2.1 Samlet medlemstall og yrkesaktive medlemmer etter hovedorganisasjon, 2001–2016.
Tall per 31.12.

	Samlet	LO	YS	Unio	Akademikerne	Frittstående
Medlemmer i alt						
2001	1481271	796272	197458	215000	122086	150455
2002	1505995	800259	200089	222921	128011	154715
2003	1508412	838749	201552	232016	132756	103339
2004	1510633	831464	200610	237671	138563	102325
2005	1517442	822629	201713	261583	125937	105910
2006	1547365	834221	206361	267748	131005	108030
2007	1576255	844438	209344	274175	137250	111058
2008	1621073	865392	216104	280976	143848	114753
2009	1636537	865573	217600	288044	148189	117131
2010	1658786	871360	217457	295621	154313	120035
2011	1687660	880938	222114	300486	162562	121560
2012	1727129	895257	226624	311091	170387	123770
2013	1744982	897740	221578	322058	177948	125658
2014	1778230	909552	222038	331824	186753	128063
2015	1793021	913732	215878	339812	193536	130063
2016	1813979	917122	215591	349219	199174	132873
Yrkesaktive medlemmer						
	Samlet*	LO	YS	Unio	Akademikerne	Frittstående
2001	1086858	552148	157434	174200	86076	117000
2002	1096801	551924	156805	177683	89389	121000
2003	1073004	569723	155409	175499	92373	80000
2004	1069179	562079	152342	181563	94195	79000
2005	1067679	553088	152349	199178	81064	82000
2006	1090566	560962	154470	204857	87277	83000
2007	1110210	569042	155936	208895	91337	85000
2008	1144531	585793	159911	214407	96420	88000
2009	1144590	578539	159400	218534	99117	89000
2010	1153545	578363	158263	221493	105426	90000
2011	1163069	583473	159115	223110	107371	90000
2012	1186078	591276	162319	229111	111372	92000
2013	1192440	589366	157098	235596	118380	92000
2014	1210585	595253	156696	240584	124052	94000
2015	1211051	590942	154020	244661	127428	94000
2016	1208083	588845	149411	249413	128414	92000

Kilde: SSB, tall fra organisasjonene og beregninger fra Fafo. Tallene for 2001 til 2016 er revidert i 2017.

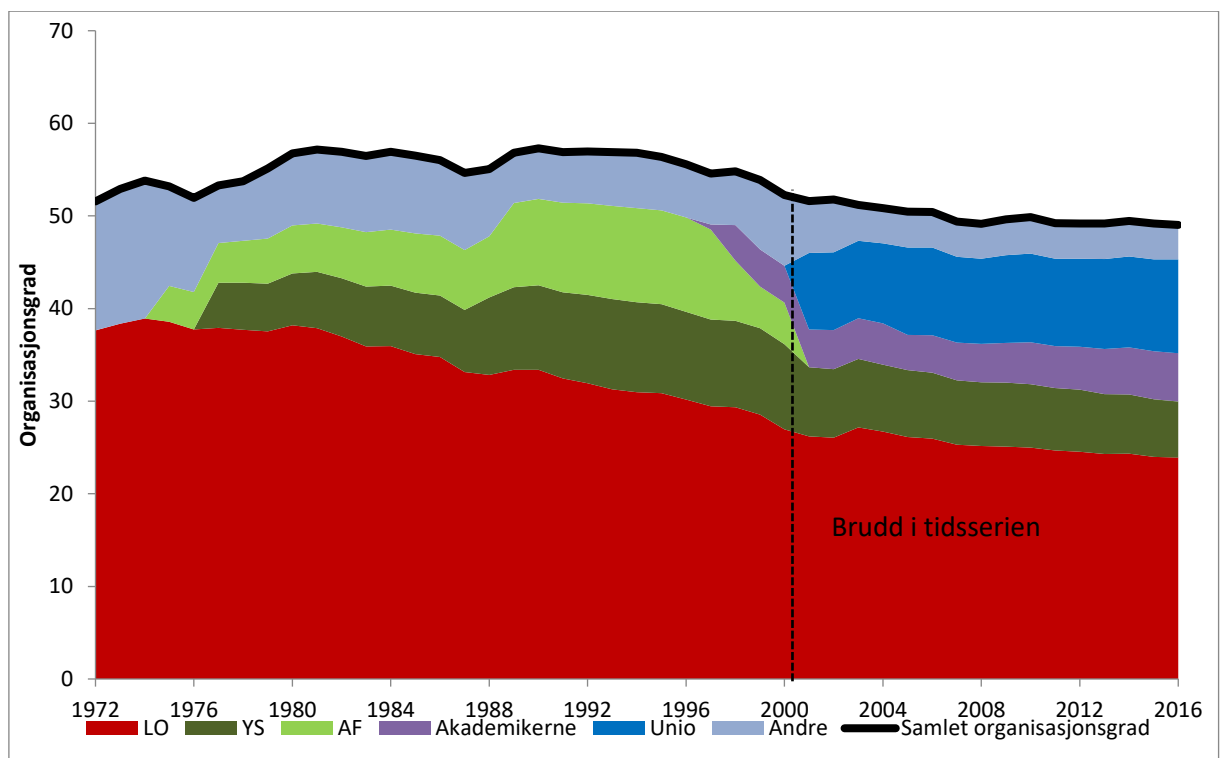
Organisasjonsgraden på arbeidstakersiden

Organisasjonsgrad uttrykker forholdet mellom antall organiserte og antall organiserbare. På arbeidstakersiden vil dette si forholdet mellom antall organiserte lønnstakere og antall yrkesaktive lønnstakere. Organisasjonsgraden måles både ved hjelp av registerbaserte tall (organisasjonenes medlemstall) og ved spørreundersøkelser der lønnstakere blir spurt om de er medlem av en fagforening. For å beskrive den norske organisasjonsgraden over tid og for å sammenligne Norge med andre land benyttes registerbaserte tall, mens spørreundersøkelser brukes hvis man ønsker å beskrive organisasjonsgraden etter kjønn, alder, bransje osv.

Organisasjonsgraden i Norge siden 1972 er framstilt i figur 2.1. Utviklingen viser for det første en i hovedsak stabil organisasjonsgrad i Norge i denne perioden. Den var på sitt høyeste på 1980- og begynnelsen av 1990-tallet. Deretter var det et fall, men med en ganske stabil organisasjonsgrad fra 2007 og fram til 2016. Det er et brudd i dataene i 2000, da ny beregningsmetode ble innført.

Figur 2.1 viser også en betydelig forskyvning mellom hovedorganisasjonene. På begynnelsen av 1970-tallet dominerte LO, og tre av fire fagorganiserte var medlem av et LO-forbund. I 2013 hadde LO og forbund utenfor LO like mange medlemmer, og forholdstallet er om lag det samme i 2014.

Figur 2.1 Organisasjonsgraden i Norge etter hovedorganisasjon, 1972–2016.*

* Tallene for 2000 til 2016 er revidert. Dette medfører et brudd i tidsserien. Tallene for frittstående organisasjoner er fortsatt under revisjon, men gjenstående korrigeringer vil kun gi marginale effekter for tallene som figuren bygger på.

Tabell 2.2 gir et mer detaljert bilde av utviklingen det siste tiåret. Tabellen viser at LO og YS har tapt andeler, mens Akademikerne og Unio har styrket sin posisjon.

Tabell 2.2 Organisasjonsgraden i Norge etter hovedorganisasjon, 2006–2016.

	Samlet	LO	YS	Unio	Akademikerne	Frittstående
2006	50	26	7	9	4	4
2007	49	25	7	9	4	4
2008	49	25	7	9	4	4
2009	50	25	7	9	4	4
2010	50	25	7	10	5	4
2011	49	25	7	9	5	4
2012	49	25	7	10	5	4
2013	49	24	6	10	5	4
2014	49	24	6	10	5	4
2015	49	24	6	10	5	4
2016	49	24	6	10	5	4

3. Nærmere om arbeidstakernes organisasjonsgrad

Den norske organisasjonsgraden på arbeidstakersiden beregnes vanligvis med utgangspunkt i registerbaserte tall. Det er også denne typen data som legges til grunn for å følge med på hvordan medlemstallet i de ulike hovedorganisasjonene utvikler seg. Men for å se på hvordan organisasjonsgraden varierer mellom bransjer og mellom ulike grupper i arbeidsmarkedet, må vi benytte spørreundersøkelser blant lønnstakere. Organisasjonsgraden er med regelmessig mellomrom kartlagt gjennom tilleggsundersøkelser til arbeidskraftundersøkelsene (AKU). Disse undersøkelsene har store utvalg, høy kvalitet og en rekke bakgrunnsvariabler som kan benyttes i analysen. De nyeste tallene er fra høsten 2016 (AKU 4. kvartal). Tall for tidligere år finnes i tidligere publikasjoner om temaet (Nergaard 2016; Nergaard 2014; Nergaard & Stokke 2010; Nergaard & Stokke 2006).

Tabell 3.1 viser at AKU gir en organisasjonsgrad på 52 prosent, mens 47 prosent av lønnstakerne oppgir at de ikke er organisert. Noen få (1 prosent) svarer at de ikke vet. Organisasjonsgraden vil nesten alltid være høyere i spørreundersøkelser enn når man måler ved hjelp av registertall (medlemstall). En forklaring er at frafallet til spørreundersøkelser er størst blant de gruppene som har en løsere tilknytning til arbeidsmarkedet, og det er også de som sjeldnest er organisert. Sammenlignet med de fleste andre spørreundersøkelser treffer imidlertid AKU godt.

Tabell 3.1 Organisasjonsgrad og antall lønnstakere som er medlem av en arbeidstakerorganisasjon. AKU 4. kvartal 2016. N = 8255.

	Organisasjonsgrad	Antall
Organisert	52	1280000
Ikke organisert	47	1145000
Usikker (organisert/ikke)	1	27000
Total	100	2453000

I tabell 3.2 ser vi på hvordan organisasjonsgraden varierer mellom ulike sektorer i arbeidsmarkedet. Det er store forskjeller mellom privat og offentlig sektor, men også innad i privat sektor. I offentlig sektor er fire av fem medlem av et fagforbund, mens det samme gjelder 38 prosent i privat sektor. I privat sektor er organisasjonsgraden høyere innen vareproduksjon (industri, bygg, olje og bergverk med videre) enn innen tjenesteyting. Innen vareproduksjon oppgir 46 prosent av lønnstakerne at de er organisert, sammenlignet med 35 prosent i privat tjenesteyting. Innen primærnæringene er organisasjonsgraden lav, men tallene er usikre, og vi oppgir derfor ikke prosenter.

Tabell 3.2 Andel organiserte (prosent) og antall organiserte etter sektor. AKU 4. kvartal 2016.

	Prosent	Antall personer	N
Privat sektor i alt	38	599000	5169
Primærnæringer	(-)		
Privat vareproduksjon	46	206000	1471
Privat tjenesteproduksjon	35	388000	3625
Offentlig sektor	80	681000	2966
Kommunal sektor	78	435000	1955
Statlig sektor (inkludert helseforetakene)	83	246000	1011
I alt	53	1281000	8166

Parentes indikerer at tall er usikre på grunn av få intervjuer og derfor ikke oppgis.

Spørsmålene om arbeidstakerorganisering er stilt i AKU med jevne mellomrom fra 1995 og fram til 2016. I tabell 1.5 ser vi hvordan utviklingen har vært over tid etter sektor. Mens organisasjonsgraden i offentlig sektor har vært no-entlunde stabil over tid, har det vært en nedgang i organisasjonsgrad i privat sektor. Denne har vært mer markant innen vareproduksjon enn innen tjenesteyting. Denne utviklingen har fortsatt inn i 2016. En viktig forklaring er nedgangen i antall store industriarbeiderplasser og at bygg over tid utgjør en større andel av arbeidsplassene innen vareproduksjon. Organisasjonsgraden

i bygg er klart lavere enn i industri, og bygg- og anlegg er en av bransjene med en klar nedgang i organisasjonsgrad over tid.

Tabell 3.3 Organisasjonsgraden målt ved AKU. Privat sektor, offentlig sektor og i alt.

	1995	1998	2001	2004	2008	2013	2014	2016
Privat sektor i alt	44	43	40	40	38	37	38	38
Vareproduksjon*	57	56	54	51	51	48	49	46
Tjenesteyting	36	35	33	35	33	33	34	35
Offentlig sektor i alt	80	83	81	81	80	79	81	80
Kommunal sektor	78	83	80	79	79	77	78	78
Statlig sektor	85	84	83	85	82	84	85	83
I alt	57	57	55	55	53	52	54	53
N	10 971	9800	10 183	10 023	8164	8119	8019	8166

Kilde: Tilleggsundersøkelser til AKU/Fafo. * Unntatt primærnæringene. Fra og med 2008 går spørsmålene kun til 6/8-deler av AKU-utvalget.

Ifølge AKU-undersøkelsen fra 2016 har LO 44 prosent av de organiserte arbeidstakerne i privat og offentlig sektor samlet (tabell 1.6), mens 3 prosent har svart «vet ikke / ukjent». Når det gjelder fordelingen mellom hovedorganisasjonene totalt, vil imidlertid registertall gi bedre tall, i og med at det alltid vil være en viss usikkerhet knyttet til utvalgsundersøkelser. Vi tenderer vanligvis til å få for høye anslag for de forbundene som organiserer høyt utdannede arbeidstakere. De registerbaserte tallene anslår at styrkeforholdet mellom LO-forbund og forbund utenfor LO er om lag 49 versus 51 prosent per 2016, og gir Unio og Akademikerne om lag 31 prosent av de organiserte. Tabell 3.4 underdriver derfor LOs andel noe, uten at vi har mulighet for å korrigere dette.

Tabell 3.4 Fordelingen av organiserte etter hovedorganisasjon. AKU 4. kvartal 2016. Prosent.

	Privat sektor	Offentlig sektor	Totalt
LO	51	38	44
YS	13	10	11
Unio	5	34	21
Akademikerne	14	12	13
Frittstående organisasjoner	14	4	8
Ukjent	4	2	3
Total	100	100	100
N	2047	2407	4454

Til tross for visse skjevheter gir spørreundersøkelser et bilde av hvor sterke de ulike hovedorganisasjonene er i ulike sektorer. Tabell 3.4 viser at LO dominerer i privat sektor, med 54 prosent av de organiserte arbeidstakerne. Deretter kommer YS, Akademikerne og frittstående organisasjoner (NITO, Norsk Journalistlag, Lederne mfl.). De tre grupperingene utenom LO er om lag jevnstore. I offentlig sektor er LO og Unio størst, med til sammen 72 prosent av de organiserte arbeidstakerne.

Kjennetegn ved arbeidstakerne

Hvordan varierer organisasjonsgraden mellom kvinner og menn, unge og eldre etter utdanning og yrke? Også her benyttes spørreundersøkelser for å si noe om hvor organisasjonsgraden er høy, og i hvilke grupper vi finner mange uorganiserte.

Organisasjonsgraden er lavest blant yngre arbeidstakere (tabell 3.5). Lønnstakere under 25 år skiller seg særlig ut ved sjelden å være organisert. Et generelt trekk er at andelen organiserte øker med alder. Både i privat og offentlig sektor er organisasjonsgraden høyest for aldersgruppen 50–64 år. Man kan likevel legge merke til at det er de aller yngste (under 25 år) som særlig skiller seg ut, og her vil vi finne mange som ikke er ferdige med utdanningen sin. For aldersgruppen 30–34 år er organisasjonsgraden 51 prosent, noe som ikke er vesentlig under gjennomsnittet for arbeidslivet under ett.

Kvinner er oftere organisert enn menn når vi ser på arbeidslivet under ett. I 1998 var forskjellen i organisasjonsgrad mellom kvinner og menn på 5 prosentpoeng i kvinners favør. I 2016 er denne økt til 12 prosentpoeng. Forskjellene blir mindre om vi ser på privat og offentlig sektor hver for seg. I privat sektor er kvinner og menn like ofte medlem av en fagforening, og det er heller ikke klare forskjeller i offentlig sektor. Kjønnsforskjellene må derfor i hovedsak forklares ved at kvinner er overrepresentert i offentlig sektor, der organisasjonsgraden generelt er høy.

Organisasjonsgraden øker med utdanningens lengde. Sett under ett er det 20 prosentpoengs forskjell i organisasjonsgrad mellom dem som har utdanning til og med videregående skole (44 prosent), og arbeidstakere med høyere utdanning (64 prosent). Men også her blir forskjellene mindre hvis vi ser på privat og offentlig sektor hver for seg. I privat sektor er det de med lavest utdanning (grunnskole) og de med lengst utdanning (mastergrad eller lignende) som skiller seg ut ved henholdsvis lav og høy organisasjonsgrad. I offentlig sektor er det først og fremst de som kun har grunnskole, som sjeldnere enn andre er organisert. Men i begge sektorer finner vi noe høyere organisasjonsgrad blant arbeidstakere med høyere utdanning sammenlignet med gruppen som har grunnskole eller videregående skole som sin høyeste utdanning. Vi minner om at klassifisering av utdanning er basert på slutført utdanning, noe som betyr at unge som er i ferd med å gjennomføre videregående skole, klassifiseres med grunnskoleutdanning. I den grad disse er yrkesaktive (ekstrajobb ved siden av skolen), er organisasjonsgraden svært lav.

Tabell 3.5 Organisasjonsgrad etter alder, kjønn, utdanning og yrke. Privat sektor, offentlig sektor og total. AKU 4. kvartal 2016. Prosent.

	Privat sektor	Offentlig sektor	Total
	N = 5169	N = 2966	N = 8166
I alt	38	80	53
Alder			
16–24 år	22	49	28
25–29 år	40	73	51
30–34 år	37	82	52
35–39 år	39	83	55
40–49 år	40	81	55
50–64 år	46	86	63
65 år og mer	40	78	57
Kjønn			
Kvinner	38	80	59
Menn	39	78	47
Utdanning			
Grunnskole	28	66	36
VGO nivå 1	41	77	52
VGO nivå 2	37	77	47
U & H, lavere nivå	39	83	62
U & H, høyere nivå	57	84	70
<i>Til og med VGO</i>	35	74	44
<i>Høyere utdanning</i>	45	83	64
Yrke			
Lederyrker/- akademikeryrker	42	84	64
Høyskoleyrker	41	86	53
Kontor- og kundeserviceyrker	38	79	44
Salg, service, omsorg	28	69	45
Operatør/- håndverkeryrker	41	(-)	42
Yrker uten krav til utdanning	40	(-)	48
(…) er usikre tall.			

Det er også forskjeller mellom yrkesgrupper i hvilken grad de er organisert. I privat sektor er organisasjonsgraden høyest innen operatør-/håndverkeryrker. Nesten halvparten av dem som har slike yrker, er medlem av en arbeids-

takerorganisasjon. Yrker innen salg, service og omsorg skiller seg ut ved lavere organisasjonsgrad enn andre både i privat og offentlig sektor. Her finner vi blant annet pleie- og omsorgspersonale uten høyskoleutdanning, butikkmedarbeidere, hotell- og restaurantansatte med videre. Også arbeidstakere i yrker som ikke stiller noen spesielle krav til utdanning, skiller seg ut ved lav organisasjonsgrad. I offentlig sektor er organisasjonsgraden svært høy blant arbeidstakere i yrker som krever høyere utdanning (akademikeryrker og ledere og høyskoleyrker). Her er 86 prosent organisert.

I AKU er yrke fra og med 2013 kodet etter ny yrkesstandard (STYRK08). Dette betyr at profesjonsgrupper som lærere, sykepleiere med flere nå kodes som akademikeryrker. Tidligere var mange av disse kodet som høyskoleyrker. Det vil si at man ikke uten videre kan sammenligne organisasjonsgrad etter yrkesnivå over tid.

Kjennetegn ved arbeidsforholdet

Tidligere undersøkelser, inkludert undersøkelsene fra 2004 og 2008, viser at organisasjonsgraden er høyere jo fastere arbeidstakeren er knyttet til arbeidsmarkedet og til sitt nåværende arbeidsforhold. Med fast tilknytning menes fast ansettelse, heltidsstilling og at arbeidstakeren anser lønnet arbeid som sin hovedaktivitet og ikke for eksempel studier/skolegang. Dette er også tilfellet i 2016. Deltidsansatte skiller seg ut ved klart lavere organisasjonsgrad enn arbeidstakere som arbeider heltid (tabell 3.6). Arbeidstakere med kort deltid (under 20 timer i uka) er sjeldnere organisert enn arbeidstakere med lang deltid (20 timer og mer). En god del av dem som arbeider deltid, er elever/studenter med deltidsarbeid ved siden av studiene. Når vi ser bort fra de siste, forsvinner noe av effekten av å ha liten stilling.

Å ha en annen hovedaktivitet enn lønnet arbeid er sannsynligvis det kjennetegnet som i størst grad medfører lav sannsynlighet for å være organisert. Deltidsansatte som oppgir at de i hovedsak har en annen hovedaktivitet enn lønnet arbeid, for eksempel studier og skolegang, er langt sjeldnere organisert enn andre arbeidstakere. Her er organisasjonsgraden i 2016 27 prosent. Det ser imidlertid ikke ut som om det er blitt vanskeligere å nå denne gruppen over tid. I undersøkelsene fra 2004 og 2008 var organisasjonsgraden henholdsvis 19 og 22 prosent.

Midlertidig ansatte er langt sjeldnere organisert enn fast ansatte. Samlet er gapet i organisasjonsgrad 15 prosentpoeng, og det er størst blant ansatte i offentlig sektor (33 prosentpoeng). Det har også en klar effekt på organisering å ha vært ansatt lenge hos sin arbeidsgiver. Her må man imidlertid ta med i betraktningen at de som har lang ansiennitet, i gjennomsnitt vil være eldre og gjerne arbeide i større og mer stabile bedrifter enn andre arbeidstakere. Hvis vi hadde kontrollert for slike forhold, ville effekten av så vel midlertidig ansettelse som lang ansiennitet blitt mindre. Det er likevel en sterk tendens til at fagorganiseringen er høyest blant arbeidstakere med en fast og relativt langvarig tilknytning til arbeidsplassen.

Tabell 3.6 Organisasjonsgrad etter trekk ved arbeidsforholdet. Arbeidstid, hovedtilknytning, ansettelsesform og ansiennitet hos nåværende arbeidsgiver. Privat sektor, offentlig sektor og total. AKU 4. kvartal 2016. Prosent.

	Privat sektor	Offentlig sektor	I alt
	N = 5169	N = 2966	N = 8166
I alt	38	80	53
Arbeidstid			
Heltid	41	85	55
Lang deltid	34	77	54
Kort deltid	23	55	34
Hovedtilknytning			
Yrkesaktiv	40	83	55
Hovedsakelig ikke yrkesaktiv	21	42	27
Arbeidstid/hovedtilknytning			
Heltid	41	85	55
Lang deltid / hovedsakelig yrkesaktiv	35	80	57
Kort deltid / hovedsakelig yrkesaktiv	29	67	45
Hovedsakelig ikke yrkesaktiv	21	42	27
Ansettelsesform			
Fast ansatt	39	84	54
Midlertidig ansatt	26	51	39
Ansiennitet hos arbeidsgiver			
Under ett år	26	59	37
1–2 år	29	66	41
3–4 år	32	76	46
5–9 år	42	84	56
10 år og mer	51	91	67

Kjennetegn ved arbeidsplassen

Kjennetegn ved arbeidsplassen påvirker sannsynligheten for at en arbeidstaker er organisert. Dette vil blant annet kunne forklares med kultur og tradisjoner i bedrift og bransje, men også med om det finnes et organisasjonstilbud til stede i bedriften.

Tabell 3.7 viser at det er store forskjeller i organisasjonsgrad mellom ulike bransjer og næringer. I offentlig administrasjon, undervisning og helsetjenester ligger organisasjonsgraden på om lag 80 prosent. Organisasjonsgraden er klart lavere innen sosialtjenester, men den er likevel høy sammenlignet med arbeidslivet ellers. De bransjene i privat sektor som har høyest organisasjonsgrad, er industri, olje og bergverk, finansierings- og forsikringstjenester og transport og lagring. Sistnevnte omfatter i tillegg tjenester som post og jernbane. Organisasjonsgraden er lavest innen handel og overnattings- og

serveringsvirksomhet. Det er også lav organisasjonsgrad innen primærnæringene, men her er antallet intervjuer såpass lavt at vi ikke presenterer tall.

Tabell 3.7 Organisasjonsgrad etter næring. AKU 4. kvartal 2016.

	Organisasjonsgrad	N
Offentlig administrasjon	81	644
Helsetjenester	79	681
Undervisning	79	771
Sosialtjenester	67	1097
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	57	142
Industri, olje, bergverk	57	839
Transport og lagring	54	426
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	42	477
Kultur og annen tjenesteyting	39	264
Informasjon og kommunikasjon	38	312
Bygg, anlegg, el og kraft	37	695
Forretningsmessig tjenesteyting og fast eiendom	36	407
Engroshandel	28	343
Overnattings- og serveringsvirksomhet	24	193
Detaljhandel	23	769
Jordbruk, skogbruk og fiske	-	89
i alt	53	8149

I privat sektor varierer organisasjonsgraden med bedriftsstørrelse. Jo større bedriften er, jo høyere er organisasjonsgraden (tabell 3.8). I bedrifter med under fem ansatte er 25 prosent av arbeidstakere organisert. I bedrifter med 200 ansatte og mer er 58 prosent organisert. For offentlig sektor er effekten av størrelse langt mindre, selv om vi også her ser at organisasjonsgraden er noe lavere blant ansatte på små arbeidsplasser.

Tabell 3.8 Organisasjonsgrad etter bedriftsstørrelse. Privat sektor, offentlig sektor og samlet. AKU 4. kvartal 2016. Prosent.

	Privat sektor	Offentlig sektor	Totalt
	N = 5129	N = 2939	N = 8089
1-4 ansatte	25	74	33
5-9 ansatte	27	74	36
10-19 ansatte	33	81	48
20-49 ansatte	42	84	60
50-99 ansatte	44	86	63
100-199 ansatte	56	81	64
200 ansatte eller flere	58	79	67
Vet ikke	32	66	48

4. Arbeidsgiversidens organisasjonsgrad

På arbeidsgiversiden oppgis medlemstall både i form av antall medlemmer (virksomheter) og antall sysselsatte (lønnstakere) i de tilsluttede virksomhetene (tabell 4.1). Arbeidsgiverorganisasjonens størrelse måles vanligvis ved antall sysselsatte (lønnstakere) i medlemsbedriftene. NHO er den største arbeidsgiverorganisasjonen målt ved sysselsetting. Den nest største er KS, fulgt av Virke og Spekter.

Hvis vi derimot ser på medlemstall i form av antall virksomheter, blir bildet et annet. NHO og Virke, som organiserer i tradisjonell privat sektor, har mange medlemmer, mens KS og Spekter har få. Dette betyr at den gjennomsnittlige virksomheten (medlemmer) i KS og Spekter har mange ansatte. I statlig sektor er det Kommunal- og moderniseringsdepartementet (per 2016) som har arbeidsgiverfunksjonen. Selv om staten ved departementet regnes som en part på arbeidsgiversiden, betraktes ikke statens arbeidsgiverfunksjon som en arbeidsgiverorganisasjon.

Det er et klart brudd i tallrekken i 2015. Dette skyldes en teknisk endring i betydningen endring i tallgrunnlaget. NHO har tidligere hentet ut tall for antall ansatte i medlemsbedriftene fra Arbeidstakerregisteret. Nå kommer disse tallene fra A-ordningen fra og med 2015. Grunnet oppbyggingen av A-ordningen – som omfatter alle som får utbetalt lønn eller honorar – vil flere arbeidsforhold komme med, inkludert typer arbeidsforhold som ikke regnes med i den bearbejdede sysselsettingsstatistikken. Økningen med 65 000 sysselsatte i NHO-bedriftene gjenspeiler dermed ikke faktisk vekst. NHO opplyser at antall årsverk i NHO-bedriften har økt med om lag 2500 fra 2014 til 2016. Vi har heller ikke full oversikt over hvilke kilder de andre arbeidsgiverorganisasjonen henter sine tall fra, men mye tyder på at bruddet i tallserien fra og med 2015 først og fremst har fått utslag for NHO.

Tabell 4.1 Medlemstall i arbeidsgiverorganisasjoner 2004–2016. Tall per 31.12.

	NHO	KS	Virke	Spekter	Finans Norge	Norges Rederiforbund	Øvrige	I alt
Medlemmer (bedrifter/virksomheter)								
2004	16206	873	10420	177	165	159	11357	39357
2005	16106	886	11013	185	166	158	11283	39797
2006	16628	896	11821	186	243	160	14473	44407
2007	17084	914	12261	183	246	163	14727	45578
2008	18706	939	12657	186	244	163	14859	47754
2009	19599	969	14085	189	247	159	14852	50100
2010	19863	953	14599	193	261	160	14882	50911
2011	20440	959	15643	207	264	159	14558	52230
2012	21211	953	16485	219	271	159	14390	53688
2013	21713	953	17334	206	276	150	13634	54266
2014	22552	449	19318	209	279	143	13653	56603
2015	24035	446	20402	212	287	143	13604	59129
2016	24730	446	20537	226	283	138	13491	59851
Arbeidstakere i medlemsvirksomhetene								
2004	492420	360314	136481	164900	35755	38150	101150	1329170
2005	490355	366378	142953	165100	35046	37065	109431	1346328
2006	480356	406663	152486	165300	35732	38500	112903	1391940
2007	500405	418086	159928	172181	37393	39000	130615	1457608
2008	534884	430659	173495	175345	37749	40000	137272	1529404
2009	548837	440890	183533	174892	383213	45000	144070	1575545
2010	533306	444000	190350	177552	38740	46000	143674	1573622
2011	537783	478407	204924	187222	39339	45100	145360	1638135
2012	574303	466214	211247	188665	39347	45100	127516	1652392
2013	620372	470781	213835	200501	39019	45100	127243	1716851
2014	624584	472753	220247	200822	39189	45100	130315	1733010
2015	689349*	459572	231445	211300	39420	41870	137535	1810491
2016	690685*	470622	226753	215170	36465	38170	130751	1808616

Kilde: SSB Medlemmer i arbeidsgivar- og arbeidstakarorganisasjonar. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som ivaretar statens arbeidsgiverfunksjon, regnes ikke som en arbeidsgiverorganisasjon i denne typen rapportering. Statens ansatte omfattes dermed ikke av totalen i SSBs oversikt. For NHO har vi justert tallet skjønnsmessig siden det er en feilrapportering for en av landsforeningene i 2015 (NHO Mat og Drikke). Vi har også estimert tall for et par mindre arbeidsgiverorganisasjoner som ikke har gitt opplysninger til SSB (Norsk Taxiforbund og Fiskebåt - havfiskeflåtenes organisasjon). Fra og med 2016 skjer det også en endring i rapporteringen fra Arbeidssamvirkenes Landsforening ASV som innebærer at færre ansatte rapporteres inn.

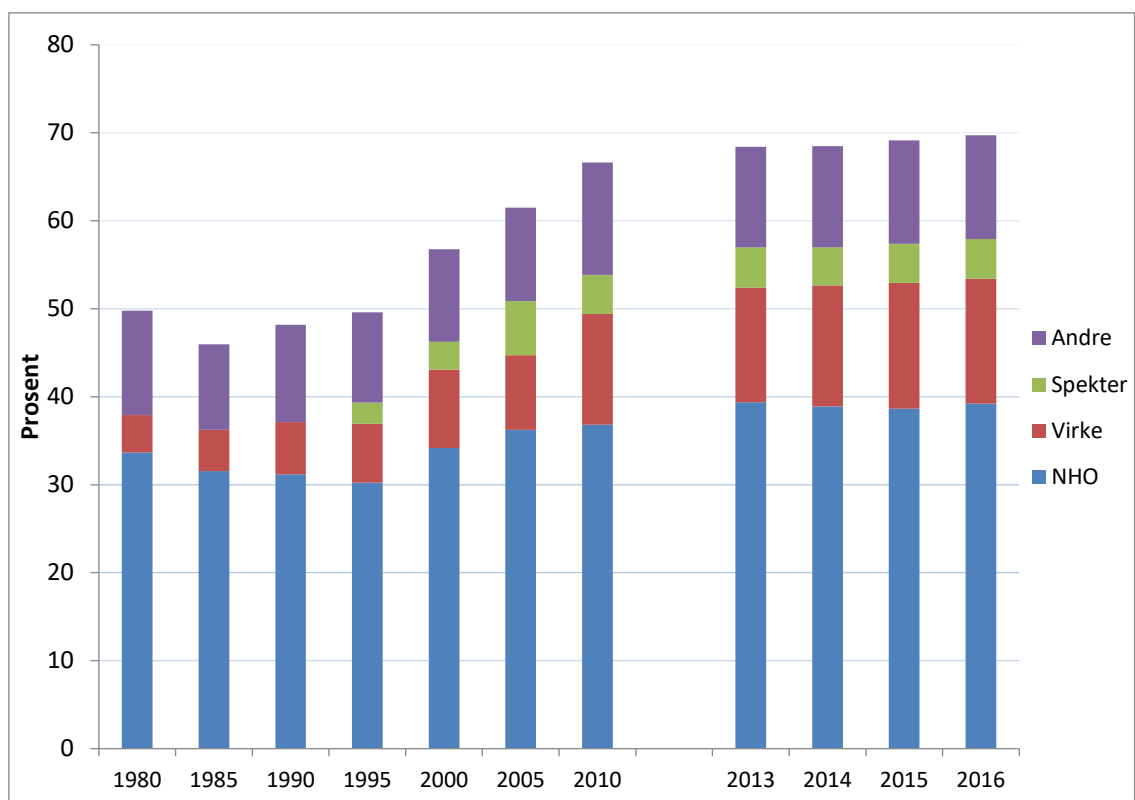
* Veksten i antall sysselsatte i NHO-bedriftene fra 2014 til 2015 skyldes delvis at informasjonen fra og med 2015 hentes fra A-ordningen. Her fanges også svært små/kortvarige arbeidsforhold opp. NHO opplyser at antall årsverk har økt med 2500 årsverk fra 2014 til 2016, noe som tyder på at tallene for ansatte i medlemsbedriften ikke vil ligge vesentlig høyere i 2015 og 2016 sammenlignet med 2014.

Organisasjonsgraden på arbeidsgiversiden

Organisasjonsgraden på arbeidsgiversiden angis vanligvis kun for privat sektor og med utgangspunkt i antall sysselsatte i de organiserte virksomhetene. Dette betyr at vi ser bort fra KS og fra helseforetakene i Spekter. På samme måte ser vi bort fra kommunal og statlig sektor (inkludert helseforetakene) når vi beregner antall lønntakere i arbeidsgiverorganisasjonene. Organisasjonsgraden på arbeidsgiversiden må betraktes som mindre nøyaktig enn organisasjonsgraden på arbeidstakersiden, og tallene påvirkes også av endringen i måten NHO innhenter tall på (fra Arbeidstakerregisteret til A-ordningen). Over tid har arbeidsgiversidens organisasjonsgrad økt, fra om lag 50 prosent midt på 1980-tallet til i underkant av 70 prosent i dag. NHO sine tall er justert ned i betydningen at vi tar utgangspunkt i tallene per 2014 og forlenger disse med et skjønnsmessig anslag basert på veksten i antall årsverk i NHO-bedriftene.

Figur 4.1 Organisasjonsgraden på arbeidsgiversiden i Norge etter hovedorganisasjon*, 1980–2016. Privat sektor. Tall fra SSB om arbeidsgiverorganisasjoner, se tabell 4.1 og tall fra AKU/annen statistikk over antall lønntakere i privat sektor.

* Norsk Arbeidsgiverforening (N.A.F.) fram til 31.12.1988 (nå NHO). Handelens Arbeidsgiverforening fram til 31.12.1989 (nå Virke).

Det er også mulig å beregne organisasjonsgraden for norske arbeidsgivere sett under ett. Man kan da ta som utgangspunkt at alle offentlig ansatte er i en

virksomhet der arbeidsgiver er del av et større arbeidsgiverfelleskap, inkludert statens sentrale arbeidsgiverfunksjon som ivaretas av Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD). Det vil si at arbeidsgiversidens organisasjonsgrad i offentlig sektor kan settes til 100 prosent. Hvis offentlig sektor også tas med, og vi setter arbeidsgivers organisasjonsgrad her til 100 prosent, vil arbeidsgivers organisasjonsgrad ligge mellom 75 og 80 prosent i 2016.

Anslagene for antall lønnstakere i privat sektor hentes fra Arbeidskraftundersøkelsene og er basert på et spørsmål til arbeidstakere om de jobber i privat, kommunal, fylkeskommunal eller statlig sektor. Denne datakilden gir en høyere andel lønnstakere i offentlig sektor enn vi ville fått om vi bruker registerbaserte opplysninger, og kun regner med ansatte i virksomheter i offentlig forvaltning.¹ I tillegg kommer at en del arbeidstakere har mer enn ett arbeidsforhold. Noen av disse vil være så små at de neppe inngår i de tallene som rapporteres fra arbeidsgiverorganisasjonene til SSB. Andre fanges opp og kan derfor telles med hos mer enn én organisert arbeidsgiver.

Begge disse forholdene tilsier at den reelle organisasjonsgraden på arbeidsgiversiden – målt ved sysselsetting i organiserte virksomheter -- er noe lavere enn det som framgår av figur 4.1. Det trengs flere beregninger og vurderinger av hvordan usikkerheter i dataene skal håndtere, men et estimat er at figur 4.1 overvurderer organisasjonsgraden i privat sektor med 3–5 prosentpoeng og at om lag 75 prosent av norske lønnstakere befinner seg i en arbeidsgiverorganisert virksomhet. Også en slik beregningsmetode viser en økning i arbeidsgiversidens organisasjonsgrad i perioden fra 2000 og framover mot 2013. Vi må imidlertid legge til grunn at anslagene for arbeidsgiversidens organisasjonsgrad vil være mer usikre enn anslagene for organisasjonsgraden blant lønnstakerne.

---

¹ Offentlig forvaltning forstås i den institusjonelle sektorgrupperingen som i «6100 Stats- og trygdeforvaltningen» og «6500 Kommuneforvaltningen». Dette vil treffe omfanget av tariffavtalene i offentlig sektor, inkludert helseforetakene i Spekter, ganske godt.

Organisasjonsgrader i norsk arbeidsliv 2016

Tema for dette notatet er organisasjonsgrader på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden. Oppslutningen om denne typen organisasjoner er sentralt for det kollektive arbeidslivet, og formålet med notatet er å framskaffe oppdaterte tall for nivå og utvikling. Blant spørsmålene som stilles, er: Hvor høy er organisasjonsgraden på arbeidstakersiden, og hvordan har denne utviklet seg over tid? I hvilke deler av arbeidsmarkedet finner vi høy organisasjonsgrad, og i hvilke sektorer og grupper er organisasjonsgraden lav? Hvor stor andel av sysselsettingen dekker arbeidsgiverorganisasjonene? Organisasjonsgradene er oppdatert til og med 2016.

Borggata 2B
Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-notat 2018:04
ISSN 0804-5135
Bestillingsnr. 10269